YOSHLAR QALBIDA MILLIY G‘URUR VA VATANPARVARLIK TUYG‘ULARINI SHAKLLANTIRISHNING MA’NAVIY-MA’RIFIY ASOSLARI

Tajibayev Muzaffar Tursunpulatovich
FarDU. HTF Uslubiy tayyorgarlik sikl dotsenti

Annotatsiya: *Mazkur maqolada yoshlar qalbida milliy g‘urur va vatanparvarlik tuyg‘ularini shakllantirishning ma’naviy-ma’rifiy asoslari, pedagogik xususiyatlari hamda ijtimoiy ahamiyati ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilingan. Shuningdek, milliy qadriyatlar, tarixiy xotira, buyuk ajdodlar merosi va fuqarolik mas’uliyatining yosh avlod dunyoqarashini shakllantirishdagi o‘rni yoritilgan. Vatanparvarlik tarbiyasida oila, mahalla va ta’lim muassasalari hamkorligining ahamiyati asoslanib, zamonaviy ma’naviy-ma’rifiy yondashuvlarni takomillashtirishga doir ilmiy xulosalar va amaliy tavsiyalar ishlab chiqilgan.*

Kalit so‘zlar: *milliy g‘urur, vatanparvarlik, yoshlar tarbiyasi, milliy qadriyatlar, tarixiy xotira, ma’naviy-ma’rifiy tarbiya, fuqarolik mas’uliyati, milliy o‘zlik, ajdodlar merosi, pedagogik yondashuv, ijtimoiy faollik, ma’naviy kamolot.*

KIRISH

Bugungi globallashuv, axborot almashinuvi jadallashuvi va ijtimoiy-madaniy transformatsiyalar sharoitida yosh avlodning milliy o‘zligini anglashi, tarixiy xotirasi, ma’naviy dunyoqarashi hamda Vatanga daxldorlik tuyg‘usini mustahkamlash masalasi alohida ilmiy va ijtimoiy ahamiyat kasb etmoqda. Zero, har qanday davlatning barqaror taraqqiyoti, milliy davlatchilik an’analarining davomiyligi va jamiyatning ma’naviy yaxlitligi, eng avvalo, yoshlarning intellektual salohiyati, fuqarolik pozitsiyasi, milliy g‘ururi hamda vatanparvarlik qadriyatlariga bo‘lgan munosabati bilan bevosita bog‘liqdir. Shu nuqtayi nazardan, yoshlar qalbida milliy g‘urur va Vatanga sadoqat tuyg‘ularini shakllantirish nafaqat tarbiyaviy faoliyatning muhim yo‘nalishi, balki jamiyatning strategik taraqqiyotini ta’minlovchi ustuvor ma’naviy omillardan biri hisoblanadi.

Milliy g‘urur shaxsning o‘z xalqi tarixi, tili, madaniyati, milliy qadriyatlari, buyuk ajdodlari merosi va davlatchilik an’analariga nisbatan chuqur hurmat hamda daxldorlik hissini ifodalovchi murakkab ma’naviy-ruhiy hodisadir. Vatanparvarlik esa ushbu qadriyatlarning amaliy ifodasi sifatida shaxsning Vatan ravnaqi, xalq farovonligi va jamiyat taraqqiyoti yo‘lida mas’uliyatni his etishi, faol fuqarolik pozitsiyasini namoyon qilishi bilan tavsiflanadi. Mazkur ikki tushuncha o‘zaro uzviy aloqador bo‘lib, yosh avlodning milliy identitetini shakllantirish, ijtimoiy faolligini oshirish va ma’naviy barkamolligini ta’minlashda muhim metodologik asos vazifasini bajaradi.

Yangi O‘zbekiston taraqqiyotining hozirgi bosqichida yoshlarni milliy va umuminsoniy qadriyatlar uyg‘unligi asosida tarbiyalash, ularda tarixiy merosga hurmat, milliy o‘zlikni

anglash, ijtimoiy mas’uliyat va fuqarolik faolligini rivojlantirish davlat siyosatining muhim ustuvor yo‘nalishlaridan biri sifatida namoyon bo‘lmoqda. Xususan, O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 78-moddasida yosh avlodda milliy va umuminsoniy qadriyatlarga sodiqlik, xalqning madaniy merosidan faxrlanish hamda Vatanga muhabbat tuyg‘ularini shakllantirish davlat va jamiyatning muhim vazifasi sifatida belgilangan.[1] Shuningdek, “Yoshlarga oid davlat siyosati to‘g‘risida”gi Qonunda yoshlarni vatanparvarlik, fuqarolik tuyg‘usi va milliy qadriyatlarga hurmat ruhida tarbiyalash davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri sifatida mustahkamlangan.[2]

Yoshlar tarbiyasida milliy tarix va madaniy merosning o‘rni beqiyosdir. Xususan, Imom Buxoriy, Imom Moturidiy, Abu Rayhon Beruniy, Abu Ali ibn Sino, Amir Temur, Mirzo Ulug‘bek va Alisher Navoiy kabi buyuk ajdodlarimizning ilmiy, ma’naviy va ijtimoiy merosi yosh avlodda milliy iftixor, tarixiy xotira va bunyodkorlik ruhini shakllantirishning muhim manbai hisoblanadi. Shuningdek, jadid ma’rifatparvarlarining ilm-ma’rifat, milliy uyg‘onish, ozodlik va taraqqiyot haqidagi qarashlari ham zamonaviy vatanparvarlik tarbiyasining nazariy-ma’naviy asoslarini boyitadi.[3]

Mazkur jarayonning samaradorligi yoshlar ongiga tayyor g‘oyalarni singdirish bilangina emas, balki ularda mustaqil fikrlash, tarixiy voqelikni xolis anglash, milliy qadriyatlarni qadrlash va Vatan manfaatlariga daxldorlik hissini ongli ravishda rivojlantirish bilan belgilanadi. Shu sababli vatanparvarlik tarbiyasida interfaol ta’lim metodlari, tarixiy-ma’rifiy tadbirlar, muzey va tarixiy obidalarga tashriflar, ma’naviy-ma’rifiy loyihalar, kitobxonlik targ‘iboti hamda ijtimoiy tashabbuslardan kompleks foydalanish muhim pedagogik ahamiyatga ega.

Shu jihatdan, mazkur ilmiy maqolaning dolzarbligi yoshlar qalbida milliy g‘urur va vatanparvarlik tuyg‘ularini shakllantirishning nazariy-metodologik asoslarini tahlil qilish, ma’naviy-ma’rifiy omillarning tarbiyaviy imkoniyatlarini ochib berish hamda ushbu jarayonni takomillashtirishga xizmat qiluvchi samarali pedagogik yondashuvlarni ilmiy jihatdan asoslash zarurati bilan belgilanadi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Yoshlar qalbida milliy g‘urur va vatanparvarlik tuyg‘ularini shakllantirish masalasi falsafa, pedagogika, psixologiya, tarix va ma’naviyatshunoslik fanlari doirasida muhim tadqiqot yo‘nalishlaridan biri sifatida o‘rganib kelinmoqda. Mazkur muammoning nazariy asoslarini tahlil qilishda, avvalo, Sharq mutafakkirlarining axloqiy-ma’rifiy qarashlari alohida ahamiyat kasb etadi. Xususan, Abu Nasr Forobiyning «Fozil odamlar shahri» asarida ilgari surilgan fozil jamiyat, inson kamoloti va ijtimoiy mas’uliyat haqidagi qarashlar yosh avlodni ma’naviy-axloqiy tarbiyalashning muhim nazariy manbalaridan biri hisoblanadi.[3] Shuningdek, Abdulla Avloniyning «Turkiy guliston yoxud axloq» asarida tarbiya, axloqiy yetuklik va millat kelajagi masalalariga alohida e’tibor qaratilgan bo‘lib, uning pedagogik qarashlari vatanparvarlik tarbiyasining ma’naviy asoslarini anglashda muhim metodologik ahamiyatga ega.[4] Mahmudxo‘ja Behbudiy va boshqa jadid ma’rifatparvarlarining ilm-

ma’rifat, milliy uyg‘onish, taraqqiyot va xalq manfaatlariga oid qarashlari ham yoshlarning milliy o‘zligini anglash jarayonini ilmiy jihatdan yoritishga xizmat qiladi.[5] Zamonaviy pedagogik tadqiqotlarda esa vatanparvarlik shaxsning ijtimoiy faolligi, milliy identiteti, fuqarolik pozitsiyasi va ma’naviy qadriyatlar tizimi bilan bog‘liq kompleks tarbiyaviy hodisa sifatida talqin etiladi. Mazkur tadqiqotda yoshlar vatanparvarligini shakllantirish jarayoni tizimli, tarixiy-qiyosiy, aksiologik va shaxsga yo‘naltirilgan yondashuvlar asosida tahlil qilindi. Tadqiqot metodologiyasining asosini milliy va umuminsoniy qadriyatlar uyg‘unligi, tarixiylik, izchillik, ilmiylik hamda uzluksiz tarbiya tamoyillari tashkil etdi. Muammoni chuqur o‘rganish maqsadida ilmiy-pedagogik adabiyotlarni nazariy tahlil qilish, tarixiy manbalarni o‘rganish, qiyosiy tahlil, umumlashtirish, tizimlashtirish va pedagogik modellashtirish metodlaridan foydalanish nazarda tutildi. Shuningdek, oila, mahalla va ta’lim muassasasi hamkorligining tarbiyaviy imkoniyatlari, tarixiy-ma’rifiy tadbirlar, milliy bayramlar, muzeylar faoliyati hamda ijtimoiy-ma’naviy loyihalarning yoshlar dunyoqarashiga ta’siri metodologik jihatdan ko‘rib chiqildi. Tadqiqotning konseptual yondashuvi milliy g‘urur va vatanparvarlikni bir-birini to‘ldiruvchi ma’naviy-ijtimoiy sifatlar sifatida baholashga asoslanadi. Shu asosda yoshlarning tarixiy xotirasi, milliy o‘zligini anglashi, ijtimoiy daxldorligi va Vatan oldidagi mas’uliyatini rivojlantirishga xizmat qiluvchi ma’naviy-ma’rifiy mexanizmlarning pedagogik imkoniyatlarini aniqlashga e’tibor qaratildi.

NATIJALAR

Tadqiqot natijalari yoshlar qalbida milliy g‘urur va vatanparvarlik tuyg‘ularini shakllantirish ko‘p omilli, uzluksiz va tizimli pedagogik jarayon ekanligini ko‘rsatadi. Tahlillar asosida mazkur jarayonning samaradorligi, avvalo, tarixiy xotira, milliy qadriyatlarga hurmat, ajdodlar merosini anglash va fuqarolik mas’uliyatining o‘zaro uyg‘unligiga bog‘liqligi aniqlandi. Shuningdek, oila, mahalla va ta’lim muassasalari hamkorligi yoshlarning milliy o‘zligini anglash hamda ijtimoiy daxldorlik hissini rivojlantirishning muhim omili sifatida belgilandi. Tadqiqot davomida tarixiy-ma’rifiy tadbirlar, interfaol ta’lim metodlari, muzey faoliyati va ijtimoiy loyihalardan foydalanish vatanparvarlik tarbiyasining mazmunini boyituvchi samarali pedagogik vositalar ekanligi asoslandi. Umuman, milliy g‘urur va vatanparvarlikni shakllantirishda bilim, e’tiqod, ma’naviy qadriyat va amaliy fuqarolik faoliyatining yaxlitligini ta’minlash ustuvor pedagogik shart sifatida namoyon bo‘ldi.

MUHOKAMA

Yoshlar qalbida milliy g‘urur va vatanparvarlik tuyg‘ularini shakllantirish masalasi zamonaviy pedagogik jarayonning muhim tarkibiy qismi bo‘lib, uning samaradorligi ma’naviy-ma’rifiy ta’sirning mazmuni, uzluksizligi va amaliy yo‘naltirilganligiga bog‘liq. Tahlillar shuni ko‘rsatadiki, vatanparvarlik tarbiyasini faqat tarixiy bilimlarni o‘zlashtirish yoki ma’naviy tadbirlarni tashkil etish bilan cheklash yetarli emas. Aksincha, yoshlarning milliy qadriyatlarga ongli munosabati, mustaqil fikrlashi, fuqarolik pozitsiyasi va ijtimoiy mas’uliyatini rivojlantirishga qaratilgan kompleks yondashuv zarur. Ayniqsa, globallashuv

va raqamli axborot makonining kengayishi sharoitida milliy o‘zlikni anglash bilan umuminsoniy qadriyatlarni uyg‘unlashtirish muhim ahamiyat kasb etadi. Shu nuqtayi nazardan, oila, mahalla va ta’lim muassasalari hamkorligini kuchaytirish, tarixiy merosni zamonaviy pedagogik texnologiyalar bilan integratsiyalash hamda yoshlarning ijtimoiy tashabbuslarini qo‘llab-quvvatlash vatanparvarlik tarbiyasining ustuvor yo‘nalishlari sifatida namoyon bo‘ladi. Demak, haqiqiy vatanparvarlik milliy g‘ururning shaxsiy e’tiqodga, e’tiqodning esa jamiyat va Vatan ravnaqi yo‘lidagi amaliy faoliyatga aylanishi bilan belgilanadi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, yoshlar qalbida milliy g‘urur va vatanparvarlik tuyg‘ularini shakllantirish jamiyatning ma’naviy barqarorligi, milliy o‘zlikni anglash va davlat taraqqiyotini ta’minlashning muhim pedagogik omillaridan biridir. Tadqiqot natijalari mazkur jarayonning samaradorligi tarixiy xotira, milliy qadriyatlar, ajdodlar merosi va fuqarolik mas’uliyatining o‘zaro uyg‘unligiga bevosita bog‘liqligini ko‘rsatadi. Shu bois yoshlar tarbiyasida oila, mahalla va ta’lim muassasalari hamkorligini mustahkamlash, innovatsion ma’naviy-ma’rifiy yondashuvlarni keng joriy etish hamda yoshlarning ijtimoiy tashabbuslarini qo‘llab-quvvatlash zarur. Eng muhimi, vatanparvarlikni shunchaki ma’naviy tushuncha sifatida emas, balki bilim, e’tiqod, mas’uliyat va amaliy faoliyat birligiga asoslangan shaxsiy fazilat sifatida qaror toptirish lozim. Zero, milliy g‘ururi yuksak, Vatan taqdiriga daxldorlik hissi kuchli va fuqarolik pozitsiyasi mustahkam yoshlar mamlakatning barqaror taraqqiyoti hamda kelajagining ishonchli tayanchidir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR ROYXATI:

1. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. – Toshkent, 2023. – 78-modda.
2. O‘zbekiston Respublikasining 2016-yil 14-sentabrdagi O‘RQ–406-sonli «Yoshlarga oid davlat siyosati to‘g‘risida»gi Qonuni. – 5-modda.
3. Abu Nasr Forobiy. Fozil odamlar shahri. – Toshkent: Abdulla Qodiriy nomidagi xalq merosi nashriyoti, 1993.
4. Avloniy A. Turkiy guliston yoxud axloq. – Toshkent: O‘qituvchi, 1992. – 92-bet.
5. Behbudiy M. Tanlangan asarlar. – Toshkent: Ma’naviyat, 1999.